

Oplegvel Collegebesluit

Portefeuille M. Divendal
Auteur Dhr. S.Y.M. Andela
Telefoon 5113509 E-mail: symandela@haarlem.nl
STZ/MIL Reg.nr. 2010/45891
Te kopiëren: Startnotitie Groene energie in Haarlem, B
B & W-vergadering van 27 april 2010

Onderwerp

Haalbaarheidstudie Lokale Energie Dienst

DOEL: Besluiten

Het college is bevoegd een besluit te nemen een Haalbaarheidstudie te doen naar een Lokale Energie Dienst (werktitel!). De relevantie is gelegen in het Plan van Aanpak Haarlem Klimaatneutraal. Eén van de pijlers om te komen tot een klimaatneutraal grondgebied in 2030 is het op grote schaal lokaal opwekken van (hernieuwbare) energie. Voor dit doel is een startnotitie opgesteld.

B&W

1. Het college besluit een haalbaarheidstudie te doen naar het oprichten van een Locale Energie Dienst.
2. De kosten van het besluit bedragen € 40.000,-. Het besluit is gedekt uit programma 9.1, product 1651 4497 2571.
3. De betrokkenen ontvangen na besluitvorming informatie over dit besluit; de media krijgen een persbericht
4. Het besluit van het college wordt ter bespreking gestuurd aan de commissie Beheer

Collegebesluit

Onderwerp: Haalbaarheidstudie Lokale Energie Dienst.

Reg. Nummer: 2010/45891

1. Inleiding

Eén van de grootste opgaven in het klimaatneutraal maken van het Haarlemse grondgebied is, naast een maximale inzet op energiebesparing, komen tot de inzet van energie uit hernieuwbare bronnen. De nieuwste inzichten op dit terrein gaan uit van een maximale benutting van lokaal op te wekken energievormen. Een flink aantal behoort tot bewezen technieken; een aantal bevindt zich nog in een minder vergevorderd stadium. Een marktfalen rond opwekking en distributie van lokaal op te wekken energie dwingt lokale partijen tot nauwe samenwerking om te onderzoeken of decentrale energie opwekking en distributie marktconform mogelijk is. Veel steden, regio's en provincies zijn ook met dit onderwerp aan de gang. In geen enkele stad zijn de omstandigheden (infrastructuur, techniek, samenwerkingsverbanden) hetzelfde, zodat het kunstje zich slecht laat kopiëren. In bijgaande startnotitie is de stand van ontwikkeling en techniek beschreven. We menen dat ook in Haarlem bekeken moet worden of een Lokale Energie Dienst tot de mogelijkheden hoort. Het is een onderwerp van lange adem. Om die reden menen we dat ook nu reeds begonnen zou moeten worden met dit onderwerp, ook al ligt het in het huidige tijdgewricht niet voor de hand nieuwe taken aan de orde te stellen.

2. Besluitpunten college

1. Het college besluit een haalbaarheidstudie te doen naar het oprichten van een Lokale Energie Dienst.
2. De kosten van het besluit bedragen in eerste instantie € 40.000,-. Het besluit wordt gedekt uit programma 9.1, product 1651 4497 2571.
3. De betrokkenen ontvangen na besluitvorming informatie over dit besluit; de media krijgen een persbericht
4. Het besluit van het college wordt ter bespreking gestuurd aan de commissie Beheer

3. Beoogd resultaat

Het beoogd resultaat is de uitkomst van een studie waarin de vraag wordt beantwoord of en onder welke premissen de verdere ontwikkeling van een Lokale Energie Dienst haalbaar moet worden geacht. In de startnotitie is aangegeven welke piketpaaltjes we hanteren en welke fasering we voor ogen hebben. We beogen een dergelijke studie van meet af aan samen met die klimaatpartners uit te voeren die belang hebben bij de ontwikkeling en afname van decentraal opgewekte energie. Op voorhand sluiten we geen organisatievorm of uitvoeringspartijen uit. Onze primaire doelstelling is niet om een zo hoog mogelijke opbrengst uit een dergelijke dienst te genereren, maar wel een zo groot mogelijke participatie en benutting van hernieuwbare energievormen.

4. Argumenten

Het voorstel past in het ingezette beleid Haarlem Klimaatneutraal (HKN) en is een hoofdpeiler in de realisatie van de doelstelling 2030. Hoewel besparing de eerste stap in de doelstelling '2030' is, is de mogelijke realisatie van een Lokale Energie

Dienst een langdurig traject, waarbij het nu al van belang is de mogelijkheden te onderzoeken. Mocht de haalbaarheidsstudie opleveren dat het zinvol is een Lokale Energie Dienst verder uit te werken dan zal dat geconcretiseerd moeten worden met een bedrijfsplan. De kosten die nu zijn opgenomen zullen vooral de proces- en organisatorische kant belichten. Aanvullende middelen zullen gezocht worden om een verdieping te plegen op inzet van verschillende hernieuwbare energievormen, die niet duurder zijn dan de gangbare. De nu opgenomen middelen kunnen gedekt worden uit de SLoK subsidie 2010. De belangrijkste partners van HKN, die direct gebruiker of producent van energie zijn, zullen nadrukkelijk gevraagd worden mee te denken in de voorgestelde studie.

5. Kanttekeningen

In het huidige tijdgewricht van economische recessie is een voorstel dat zou kunnen leiden tot uitbreiding van activiteiten van de gemeente een tegendraadse beweging. Immers de komende tijd zal in het teken staan van ombuiging en nieuwe bezinning op de uit te voeren taken. Om die reden is ook de nodige tijd en aandacht besteed aan het zoeken van draagvlak in de eigen organisatie. Het belang van het onderwerp is daarin breed onderschreven.

6. Uitvoering

We zullen de komende tijd in overleg treden met onze HKN partners om draagvlak voor de haalbaarheidsstudie te vergroten. Tevens zullen we aanvullende subsidies zoeken om een verdiepingsslag te maken op (marktconforme) toepassingsmogelijkheden. Het resultaat moet inzicht verschaffen of de verdere uitwerking via een bedrijfsplan zinvol is.

7. Bijlagen

In de bijgevoegde Startnotitie 'Groene energie in Haarlem' wordt een overzicht gegeven van de voorliggende problematiek, oplossingsrichtingen, beschikbare technieken en fasering in keuzen. Verder is een persbericht toegevoegd.

Het college van burgemeester en wethouders

de secretaris

de burgemeester

Startnotitie ‘Groene energie in Haarlem’.

Inhoudsopgave Concept Startnotitie 'Groene Energie in Haarlem'.

1. Probleemstelling

Vraag en aanbod

Wie willen investeren en welk deel

Voorbeelden die niet van de grond (dreigen te) komen

Welke bronnen zijn globaal toepasbaar?

Wat is de theoretische markt: Trias en Haarlemse CO2 verbruik

Welke markt is globaal beschikbaar

2. Oplossingsrichtingen en fasering.

Welk uitgangspunt wil je nemen en waarom

Welke eisen stelt Europa

Vaststelling marktfalen

Concurrentiebeding/ staatssteun

3. Studie

Waar zijn al initiatieven ontplooid

Hoever zijn ze

Wat is hun reikwijdte

Welke valkuilen en welke successen zijn waar te nemen?

Schaalgrootte voor Haarlem en inbedding

Uitgangspunten voor haalbaarheidsstudie

4. Haalbaarheidsstudie

In de markt te zetten onderzoeken

Haalbaarheid, Acceptatie, Financiën, Planning, Organisatie, Communicatie

Go no-go besluitvorming en uitgangspunten Businessplan

5. Businessplan

Uitwerken uitgangspunten

6. Implementatie.

1. Probleemstelling.

Op veel plaatsen worden al dan niet projectmatig (vooral gekoppeld aan nieuwe wijken, projecten) ‘lokale energie diensten (LED)’¹ ontwikkeld omdat de markt niet bereid is te investeren in lokale initiatieven met decentrale energieopwekking. De huidige energiemarkt beweegt zich na de splitsing tussen netbeheer en productie/levering steeds meer in de richting van multinationals. Door verkoop van aandelen door de overheden is er ook geen zeggenschap meer over de rol van de energiemaatschappijen en is de betekenis van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen in de context geplaatst van het (nieuwe) moederbedrijf. Het moederbedrijf is m.n. door de schaalgrootte niet of tenminste veel minder geïnteresseerd in lokale initiatieven (met decentrale opwekking via alternatieve bronnen).

Vraag en aanbod.

Veel overheden willen in het kader van de klimaatdoelstellingen naast besparing van energiegebruik ook de ontwikkeling en benutting van alternatieve bronnen bevorderen. Er zijn veel mogelijkheden en het grote voordeel van decentrale opwekking is dat er geen grote schaal- en transportverliezen optreden en direct zichtbaar wordt wat de afname van fossiele energiebronnen is op het grondgebied waar deze wordt opgewekt. Vanwege veel lagere overhead kunnen kosten verlaagd worden. Er zijn best maatschappelijke organisaties of bedrijven die bereid zijn te investeren in alternatieve energiebronnen maar ze willen geen beheertaken hebben, contracten afsluiten en zich verplichten tot levering.

Wie willen investeren en welk deel?

Alternatieve bronnen vragen in het algemeen een investering die het bedrijf of een gebied of groep gebruikers over een langere periode ten goede komen. De rentabiliteit voor de investering is vaak geen beletsel; wel de consequenties.

Zo zal de KWO voor een bedrijf dat vooral koeling nodig heeft als nevenproduct warmte opleveren die het bedrijf weer kwijt moet. Afname door derden en teruglevering van koude is een voorwaarde.

Een geothermie onderzoek kan opleveren dat de techniek ter plaatse bruikbaar is. Dat betekent dan dat er voor een lange periode veel goedkope energie vrij komt. De investering is echter hoog. Deze wordt gegarandeerd terugbetaald als blijkt dat de verkenning niets oplevert. Maar werkt het dan moet je doorinvesteren en een hele grote groep gebruikers binden.

Bedrijven met grote dakoppervlakken kunnen heel veel energie opwekken. Het rendement met de huidige subsidies en straks met de veel hogere energieprijzen is interessant; maar het is een nevenproduct wat de aandacht van de corebusiness af leidt!

Tuinders kunnen veel warmte produceren en hebben dan afzet nodig voor hun warmteproductie; andere hebben veel warmte nodig en investeren steeds meer in geothermie, maar hebben een afzetgebied nodig voor de grote hoeveelheden die ze zelf niet gebruiken.

---

¹ Landelijke verzamelnaam voor alle initiatieven om de opwekking en distributie van lokale energievormen te organiseren. Dit is de werktitel.

Bij vergisten van GFT komt groen gas vrij maar ook veel CO₂. Die wil je niet in de lucht brengen en dus heb je afzetmogelijkheden nodig. Tuinders kunnen heel goed die CO₂ gebruiken; maar ook andere bedrijven kunnen geïnteresseerd zijn.

Voorbeelden die niet van de grond (dreigen te) komen

Voorbeelden zijn: ideeën om (de mogelijkheden van) geothermie te (onderzoeken en) te benutten (benutting geothermie Belcanto, Stadshart Schalkwijk, de ontwikkeling van een warmte-koudenet Waarderpolder, de aanleg en exploitatie van KWO Raaks). Als blijkt dat de mogelijkheden zich voordoen heb je (soms een groot aantal) participanten nodig om het exploitabel te maken en moet je vraag en aanbod verbinden met elkaar of vermarkten.

Welke bronnen zijn globaal toepasbaar?

Allerlei alternatieve bronnen worden op pilotschaal onderzocht, zijn bewezen haalbare technieken maar worden gehinderd doordat er geen intermediair/ beheerder /exploitant beschikbaar is.

Beschikbare bronnen en mate van toepasbaarheid zijn:

Bron:

Passieve zonne energie

Windenergie

Zonnecellen en zonneboilers

Zonnepanelen

KWO² in combinatie met restwarmte/koude levering

Geothermie

toepasbaarheid:

in praktijk bewezen;

in praktijk bewezen;

in praktijk bewezen

in praktijk bewezen

in praktijk bewezen

in praktijk bewezen;

beschikbaarheid in Zuid-

*Kennemerland **onderzocht***

pilotschaal; hoog potentieel

vanwege oppervlak en

dooradering asphalt in stad

experimenteel

in praktijk bewezen

in praktijk bewezen

Warmte uit asphalt in combinatie met KWO

Elektriciteit uit asphalt

GFT/ zuiveringsslib -vergisting; stortgas winning

Microwarmtekracht

-Studies op allerlei plaatsen laat zien dat via het optimaal benutten van het totale stedelijke dakoppervlak, een energiebesparing van ca 20 – 30% gerealiseerd kan worden. Voor zover eigenaren niet bereid zijn te investeren in panelen zou een LED dat kunnen. Grootschalige inzet van zonneboilers met KWO in het 2MWproject heeft bewezen dat meer dan 70% besparing aan energie in 196 naoorlogse woningen gerealiseerd kon worden. De grote inspanning en (enige) praktische problemen die zich voordeden en leidden tot wantrouwen, weerhouden partijen dit op grote schaal uit te breiden

-Asfalt (asfaltcollector) kan per 25 -30 m² ca. één nieuwbouwhuis (1100 m³ gasverbruik) potentieel voorzien van warm water. Er is een goed vertakt netwerk van wegen in grote delen van de stad. In combinatie met KWO kan een uitgebalanceerd warmte en koudenet worden gerealiseerd. Er is in Haarlem sprake van 171 ha. gesloten

² Koude Warmte Opslag

verharding, hoewel door ligging t.o.v. bezonning niet overal gunstig. Op basis van 171 ha zou in Haarlem een potentieel van 57.000 nieuwbouwwoningen kunnen worden voorzien van warmte. Niet alle asfalt is echter qua zonne-oriëntatie zeer geschikt als warmtebron, dus enige voorzichtigheid is op z'n plaats. Het aardige is dat door toepassing van de asfaltcollector o.a. ook de levensduur van asfalt wordt verhoogd, de gladheidbestrijding milieuvriendelijker kan en woningen ook tegen betrekkelijk lage kosten aanvullend gekoeld (een groeiende behoefte!!!) kunnen worden in de zomer.

-Geothermie. Op een diepte van 2 a 3 km bevinden zich op veel plaatsen in Nederland grote hoeveelheden heet water (per 100 m! daling richting aardkern stijgt de temperatuur 3 graden). Indien op die diepte een bron wordt aangetroffen die voldoende warm water leveren kan, komen zodanig grote hoeveelheden warm water vrij dat die ca 4000 woningen en 2000 m2 kantoorruimte per bron kunnen voorzien via vrije toestroming en over een geschatte duur van 80 jaar en meer. Inmiddels **is vastgesteld** dat een besparing van 120 KT CO2 (14% van de behoefte aan energie in Haarlem) kan worden gerealiseerd in de Slochterenformatie op ca 2 km diepte onder Haarlems grondgebied.

-Per ton GFT kan ca 60 m3 groen gas worden geproduceerd via vergisting. Daarnaast ontstaat ca 40 m3 CO2 die moet worden afgezet voor een nuttig gebruik (kassen, koelbedrijven, brandbestrijding etc.). Met de huidige productie aan GFT zou 0,4 milj. m3 kunnen worden gemaakt. Het eindproduct blijft dezelfde compost als die zonder vergisting ontstaat. GFT-inzameling zou een nieuwe impuls kunnen krijgen als burgers een directe bijdrage aan het klimaatprobleem kunnen leveren!

Ook zuiveringsslib kan worden vergist.

In Haarlem komt bovendien jaarlijks 0,5 milj. m3 stortgas vrij op Schoterog die zou kunnen worden ingezet als groen gas.

-Windenergie (op land) in de Waarderpolder kan meer renderen (nu ca 1 MW) als de huidige vervangen worden door 3 grotere rotoren die samen 12 MW kunnen produceren.

Samengevat lijken de potentiële besparingsmogelijkheden aan CO2 (in KT) via alléén de toepassing van:

Geothermie	120
Asfaltcollector	150
Zonnecellen op alle Haarlemse daken	<u>130-200 +</u>
Totaal	400-470

De huidige jaarlijkse emissie aan CO2 is ca. 850 KT

Cijfers.

De aanleg van een geothermie doublet (bron er retour) gaat ca € 50 milj. kosten en levert aan ca 4.000 woningen gedurende 30 - 90 jaar de benodigde hoge temperatuurverwarming (> 60 °C) en warm tapwater. Uitermate geschikt in gebieden met een mix van hoge temperatuur behoefte (renovatie), middentemperatuur behoefte (nieuwbouw) en restwarmte (Schipholbanen, wegen etc.)

De **meerkosten** van het aanbrengen van een collectorsysteem in het asfalt is ca € 80 – 100 per m2, excl. KWO en warmtesysteem (variabel). Een referentieproject Vijverstaete in Koggenland bestond uit een zorgproject van 67 appartementen (2,5 en 3 krs) en 700 m2 zorg- en verblijfsruimte. Dit is door een corporatie met 825 m2 asfaltcollector (meerkosten ca. € 82.500,-) en KWO met warmtesysteem (kosten ca € 160.000,-), gerealiseerd. Er is geen gasaansluiting aangebracht! Een traditionele gasverwarming zou een investering van € 24.000,- hebben gekost, plus de jaarlijkse

kosten van ca. € 40.000,- voor gaslevering. In 5 tot 7 jaar is de hogere investering terugverdiend, maar bovendien wordt ook in de zomer koeling geleverd!!!!
Zonnepanelen, aangeschaft met SDE hebben een terugverdientijd van 15 jaar; elk jaar wordt het rendement van die panelen verbeterd. De verwachting is dat over enkele jaren de genoemde terugverdientijd zonder subsidie kan worden gehaald.

Wat is de theoretische markt: Trias en het Haarlemse energieverbruik?

De Haarlemse ambitie is hoog. Het grondgebied moet in 2030 klimaatneutraal zijn. Dat betekent dat maximale besparing is gerealiseerd. Dat zal met de bestaande gebouwvoorraad sowieso een lastige opgave zijn, maar als de resterende behoefte opgewekt wordt met alternatieve energiebronnen kan sprake zijn van klimaatneutraliteit: immers per saldo wordt geen (fossiele) energie meer aangewend. Uitgaande van een besparing van de helft van de benodigde energie, betekent dit nog steeds dat heel veel energie gewonnen moet worden uit alternatieve bronnen. Alle tot dusver ingezette energiebesparingsprojecten hebben daadwerkelijk bijgedragen aan besparing op energieverbruik. Maar het gaat om vele initiatieven die aan elkaar geknoopt moeten worden en alle core business van de bedrijven en maatschappelijke organisaties moet gewoon door lopen. Dat betekent dat op het gebied van exploratie en verbinden van partijen, specifieke deskundige en onafhankelijke en zakelijke kennis, rendabel ingezet moet worden om die doelen te bereiken. Alleen daarmee kan een voldoende grote schaa sprong worden gemaakt. In potentie is voldoende alternatieve energie te benutten. Het moet alleen ‘ontsloten en uitgepakt en opgeschaald’ worden. Dit vraagt om specifieke expertise en bedrijfsmatige aanpak, gericht op de lange termijn.

Via de markt gaat het niet of mondjesmaat opgepakt worden.

Welke markt is globaal beschikbaar?

Alternatieve energiebronnen kunnen voor een groot deel concurreren met de markt van fossiele bronnen (zie bewezen technieken) en ze worden ook al toegepast. Voor een ander deel (m.n. zonneboilers, zonnepanelen) zijn bij de huidige energieprijzen nog subsidies nodig. Omdat ze succesvol zijn worden de technieken wel door de rijksoverheid gestimuleerd met subsidies die voor de terugverdienperiode worden gegarandeerd en daarna vrij van lasten leveren. Voor een deel zullen technieken zich nog moeten bewijzen en ook moeten bewijzen dat ze marktconform kunnen worden ingezet.

Een ding is zeker en dat is dat de fossiele energiebronnen schaars worden en dat de prijs ervan, gelet op de toenemende vraag, verder zal stijgen. Een trend die zich de afgelopen decennia al duidelijk heeft ingezet en zal doorzetten. De energieproductie zal wel stijgen omdat ook moeilijk winbare fracties (bij de gratie van hogere energieprijzen) winbaar worden. Indien alle besparingsmogelijkheden zullen worden benut zou de energievraag met maximaal 1/3 van de huidige behoefte worden verlaagd. Daarmee zou nog een grote markt vraag resteren.

2. Oplossingsrichtingen en fasering.

Een belangrijke voorwaarde voor het slagen van een dergelijk initiatief is dat de duurzaam op te wekken energie leidt tot exploiteerbare hoeveelheden en marktconforme toepassingen en het vinden van voldoende partners die belang hebben bij de winning van die duurzame energie.

Is er een voldoende omvangrijke (robuuste) vraag naar energie en voldoende marktconform aanbod, om te starten met de organisatie van het verbinden van vraag en aanbod?

In en rond Schalkwijk liggen voldoende plannen op de plank voor de verbinding met een geothermieproject: Schalkstad, Belcanto, O23, Zuidstrook Slachthuisbuurt. Hieraan kunnen gemakkelijk bestaande hoogbouw complexen gekoppeld worden en wellicht hebben Kennemergasthuis en verzorgingstehuizen eveneens belangstelling. Een nadere verkenning van omvang van een project is wenselijk.

Het doen van een proefboring is kansrijk en kan uitgevoerd worden onder het **garantiefonds**, vanwege het recent uitgevoerde gedetailleerde geologisch onderzoek en de op basis daarvan afgeleide winbare hoeveelheid van 150 m³ /uur.

Organisatorisch zijn er verschillende mogelijkheden:

1. Eén van de oplossingsrichtingen zou kunnen gaan naar het op de markt zetten van vraag om productie en levering van decentraal opgewekte energie, in de hoop dat een energiebedrijf of marktpartij ingaat op de vraag.
2. De vraag zou ook binnen de op afstand gezette eigen bedrijven kunnen worden gebracht.
3. Een andere mogelijkheid is een nieuw bedrijf op te richten samen met partners die ook belang hebben bij afname van de energie en bereid zijn mee te investeren.

Allereerst is het nodig een gedegen studie te laten doen naar de ins en outs van het oprichten van een 'lokale energie dienst'; vervolgens zal die haalbaarheidsstudie moeten leiden tot een go- nogo besluit voor verdere verdieping in het uitvoeren van een businessplan met finale besluitvorming.

Welk uitgangspunt wil je nemen en waarom?

Van belang is vroegtijdig na te denken over de basis van kostendoorberekening van de producten die de 'lokale energie dienst' ontwikkelt. Dit is een zeer principiële vraag die gelet op alle discussies rond tariefstelling van niet conventionele energieproducten die onder invloed staan van wereldmarktprijzen. Er is o.a. veel gedoe rond tariefstelling van stadsverwarming, tariefbepaling van KWO, etc. Gelet op de wens -en dat zou ook het uitgangspunt kunnen zijn-, om decentraal opgewekte energieproducten door te belasten vanuit de feitelijke kosten (met toeslagen voor R&D, investeringsrisico's etc., en niet gekoppeld aan de prijsontwikkeling van fossiele brandstoffen. Daarmee komt de versnelling van inzet van decentraal opgewekte energie eerder tot stand en leidt ook tot meer investeringen in die soorten van opwekking. Dat leidt weer eerder tot het klimaatneutraal dan wel klimaatpositief worden van het (Haarlemse) grondgebied. Dit uitgangspunt is goed voor de concurrentiepositie van bedrijven, marktvernieuwing, werkgelegenheid en koopkrachtontwikkeling van burgers.

Welke eisen stelt Europa?

Europa is in dit stadium een belangrijke factor. Niet een hindermacht maar het vraagt om een vroegtijdig bewustzijn van een paar cruciale punten.

Je kunt niet zomaar maatschappelijke diensten die al aan andere partijen ‘verkocht’ zijn, ‘terug nemen’ of beconcurreren. Verder mag bij de keuze aanbesteding van diensten dan wel in eigen beheer nemen, geen verkapte subsidie worden verleend aan (commerciële) afnemers van de producten. Tenslotte, aangezien het gaat om de ontwikkeling van een dienst die kwa omvang al snel de Europese aanbestedingsgrens overschrijdt, is het van belang hier vooraf aandacht aan te schenken.

Daarom is het dus van belang bij aanvang van de vraag, aan Europese regels aandacht te schenken. Onderstaand wordt daar verder op ingegaan.

Vaststelling marktfalen.

Op dit moment worden energiediensten en –producten door energiebedrijven geleverd die oorspronkelijk ondergebracht waren bij lagere overheden. Deze zijn door fusieprocessen in eerste instantie uitgegroeid tot nationale bedrijven en inmiddels voor het merendeel in supranationale bedrijven. Daarbij is de concernmissie veranderd en zijn lokale (decentrale) energie-initiatieven niet meer interessant genoeg voor de grote spelers. Op het moment dat deze afzien van vragen naar decentrale energieopwekking, kan gesproken worden van marktfalen en is het een, in principe, vrij in te vullen dienst. Op dat moment ontstaan opties voor nieuwe invulling.

Concurrentiebeding/ staatssteun.

Op het moment dat gekozen wordt voor invulling van de functie door een eigen (overheids-)bedrijf, zal dit bedrijf een ‘winst’-marge moeten hanteren die gebruikelijk is voor de uitvoering van de dienst om te voorkomen dat (bij een lagere prijsbepaling zonder ‘winst en risico’) als het ware subsidie wordt verleend aan bedrijven die producten afnemen. Deze worden dan t.o.v. andere bedrijven (in andere landen) bevoordeeld. Dit wordt gezien als staatssteun. Aangezien Haarlem internationale bedrijven herbergt is dit een potentieel risico. Dit kan voorkomen worden door het energieproduct door te belasten met in de markt gehanteerde doorbelasting van winst en risico.

Aanbesteding.

Bij aanbesteding van de dienst moet rekening gehouden worden met Europese aanbestedingsregels.

3. Studie

Waar zijn al initiatieven ontplooid?

In den lande zijn inmiddels op veel plaatsen nieuwe initiatieven ontplooid. Vaak gekoppeld aan de ontwikkeling van nieuwbouwplannen en –wijken (Venendaal, Culemborg, Delft, Heerlen, Den Haag, Nijmegen, Breda). In een aantal gevallen gaat het om initiatieven die gemeentebreed of regionaal ontplooid worden (Amsterdam, Rotterdam, Apeldoorn, Sittard-Geleen, Heerhugowaard, Woerden, provincie Utrecht;

uit particuliere initiatieven: Texel, Noord-Hollandse Energie Corporatie). Ze kennen allemaal een eigen dynamiek, fasering en reikwijdte.

Hoever zijn ze?

Alle genoemde initiatieven bevinden zich in verschillende stadia. De lokale invullingen van wijkaanpak zijn allemaal gerealiseerd. De gemeentebrede initiatieven bevinden zich in verschillende stadia. Sittard-Geleen, Woerden hebben inmiddels een **go** beslissing genomen op basis van een businessplan. Rotterdam is nog bezig met voorbereiding, Amsterdam zat in laatste stadium van onderbouwing; de finale besluitvorming is getemporiseerd; Heerhugowaard, Tilburg en Apeldoorn zitten tegen de fase businessplan aan. De particuliere initiatieven zijn reeds gestart en zijn bezig met groei en ontwikkeling.

Wat is hun reikwijdte?

In alle gevallen is marktfalen vastgesteld en is er behoefte lokale vormen van decentrale energieopwekking, contractering en distributie te organiseren. Er is een breed gevoel dat veel mogelijkheden onbenut blijven en dat projectmatige benuttingen vanwege het specifieke en vaak technische karakter, langdurig overleg en onderhandeling (soms ook wantrouwen over de 'onafhankelijkheid' of onbekendheid met de markt) geen of onvoldoende continuïteit opleveren. 'Het is een vak apart'. In veel 'projecten' leunt de tariefstelling (nog) op (equivalente) marktprijzen van fossiele brandstoffen.

De energiebedrijven menen nog steeds dat deze initiatieven een verwaarloosbaar deel van de markt zullen vormen.

De gedachte van de koplopers is:

1. dat als de ontwikkeling zich doorzet er een radicaal andere energiemarkt gaat ontstaan en waarschijnlijker een markt die bedrijfszekerder is op termijn;
2. dat de concurrentiepositie van bedrijven en financiële draagkracht van burgers minimaal op hetzelfde niveau blijft maar waarschijnlijk zal verbeteren t.o.v. plaatsen waar dergelijke initiatieven niet worden ontwikkeld. M.a.w. de wervingskracht van voorlopers zal positief worden beïnvloed.

Welke valkuilen en welke successen zijn waar te nemen?

De valkuilen worden vooral gevormd door overhaaste aanpakken, bv. waar geen aandacht is besteed aan de Europese regelgeving. Inmiddels is via het Ministerie van Economische Zaken een goede handreiking gegeven. Bovenstaand zijn de relevante aspecten genoemd. Een andere valkuil is naar mijn stellige overtuiging 'mee te willen liften met de stijgende energieprijzen'. In eerste instantie aantrekkelijk omdat het winst oplevert die naar de algemene middelen kan vloeien; in tweede instantie blijkt dat die benadering argwaan oplevert onder de gebruikers en zelfs tegenwerking. Het is interessanter meer initiatieven (marktconform) te ontwikkelen waar meer partijen van kunnen profiteren dan 'winst'te maken.

Allereerst zal natuurlijk via een verdiepingsslag moeten worden bepaald of de schaa sprong voor de stad Haarlem goed uitpakt en voldoende oplevert.

Schaalgrootte voor Haarlem en inbedding.

De schaal grootte van Haarlem is ruim voldoende voor een eigen dienst. Ook voor veel kleinere gemeenten is uit een businessplan gebleken dat de haalbaarheid voldoende groot is. Het feit dat ook Amsterdam inzet op een eigen 'locale energie dienst' maakt

dat samengewerkt kan worden en ervaringen kunnen worden gedeeld. Ook het initiatief in Noord-Holland-Noord kan een dienst in Haarlem 'ondersteunen'. Als het uitgangspunt wordt gehanteerd dat alleen marktconforme initiatieven worden ontwikkeld, hoeven er zakelijk geen risico's worden gelopen. Ook de fossiele markt blijft voorlopig beschikbaar en inzetbaar.

Uitgangspunten voor haalbaarheidsstudie.

1. Algemeen uitgangspunt is decentraal opgewekte energieproducten door te belasten vanuit de feitelijke kosten (met toeslagen voor R&D, investeringsrisico's etc.), en niet te koppelen aan de prijsontwikkeling van fossiele brandstoffen. Daarmee komt de versnelling van inzet van decentraal opgewekte energie eerder tot stand en leidt ook tot meer investeringen in die opwekking. Dat leidt weer eerder tot het klimaatneutraal dan wel klimaatpositief worden van het Haarlemse grondgebied. Dit uitgangspunt is goed voor de concurrentiepositie van bedrijven, marktvernieuwing, werkgelegenheid en koopkrachtontwikkeling van burgers.
2. Allereerst zal natuurlijk vastgesteld moeten worden dat, bij het hanteren van bovengenoemd uitgangspunt, er sprake zal zijn van marktfalen..
3. Vervolgens zal een keuze gemaakt moeten worden over de regierol van de gemeente i.s.m. de stakeholders in de stad. Voor velen geldt de gemeente als belangenbehartiger van alle burgers en bedrijven en dat ze geen marktpositie inneemt en dat ook niet ten doel stelt. De hoge mate van transparantie van overheidshandelen biedt ook goede uitgangspunten voor een 'onafhankelijk optreden'. Er zal dus een keuze gemaakt moeten worden over het onderbrengen van de dienst: òf aanbesteed en ondergebracht bij een marktpartij òf ondergebracht in een aparte dienst of bij een bestaand (op afstand gezet) bedrijf. In dat laatste geval zal ook aandacht besteed moeten worden aan de regierol op de uitvoering.
4. Bij het onder concurrentie aanbesteden of als dienst ontwikkelen zal voldoende aandacht besteed moeten worden aan het niet verlenen van (een verkapte vorm van) staatssteun.
5. Een energiedienst is een apart vak (zoals ook dat van de voormalige energiebedrijven was). Het gaat om een specifiek en vaak technische karakter, met veel kennis van de markt. Het gaat om een bevlogenheid energiekansen aan te boren, om soms ogenschijnlijke marges in energie verliezen te herkennen als substantiële alternatieve bronnen, rekening houdend met onnodige verliezen (bv. door mobiliteit) en duurzaamheid. Gedrevenheid om relevant onderzoek te doen naar toepassingsmogelijkheden en via haalbaarheidsstudies op te schalen. Het gaat erom partijen te vinden en te binden en te contracteren, vertrouwen te wekken. Maar ook om strategische keuze voor te leggen aan het bestuur waar het gaat om energietransitie ook feitelijk vorm te geven. Transparantie te bieden aan gebruikers en regisseurs.

4. Haalbaarheidsstudie.

Een haalbaarheidsstudie moet een verdiepingsslag opleveren van bovengeschetste materie. Ze moet een uitspraak doen over de gekozen uitgangspunten en eventuele alternatieven, de haalbaarheid maar ook het perspectief van de geschetste (en mogelijk nog verder aan te

dragen) alternatieve bronnen in Haarlem. Dit, vanuit het uitgangspunt marktconform, daarbij rekening houdend met marktschommelingen.

De haalbaarheidsstudie doet ook een uitspraak over de bijdrage en tempo in de Trias Energetica en een fasering ervan op basis van huidige inzichten. Tevens wordt de mogelijkheid van Haarlem klimaat plus bekeken.

De haalbaarheidsstudie 'duurzame energie in Haarlem' wordt duidelijk gepositioneerd t.o.v. initiatieven die op andere plaatsen worden ontwikkeld.

Samenwerkingsverbanden worden verkend en beoordeeld.

In de haalbaarheid zal aandacht geschonken worden aan de randvoorwaarden voor:

Acceptatie, Uitvoerbaarheid en Duurzaamheid

Aandacht zal worden besteed aan Fasering, Financiën, Planning, Kwaliteit, Organisatie en Communicatie als opstap naar, maar met voldoende beschreven resultaten voor een op te stellen Businessplan.

Go no-go besluitvorming en uitgangspunten Businessplan.

Het eindproduct van de Haalbaarheidsstudie levert voldoende houvast op voor een beslissing door het bestuur verder onderzoek te doen naar bedrijfsvorm, ophanging en exploitatie (businessplan).

In de markt te zetten onderzoeken.

Er zijn inmiddels meerdere studies gedaan naar de mogelijkheden 'lokale energie diensten' te ontwikkelen. Hierbij zal voor aangesloten worden bij marktpartijen die integrale studies hebben uitgevoerd.

5. Businessplan.

Uitwerken uitgangspunten.

In de uit te werken uitgangspunten zal vooral aandacht besteed worden aan de bedrijfsmatige vertaling van de resultaten van de haalbaarheidsstudie in een bedrijfsplan. Er hoeft geen verder onderzoek te worden gedaan naar de haalbaarheid. Op basis van de haalbaarheid wordt derhalve besloten door te gaan met de ontwikkeling van de 'lokale energie dienst', doch dat daarvoor alleen een bedrijfsmatige vertaling moet plaatsvinden. De haalbaarheidsstudie beval voldoende uitgangspunten voor het op te stellen bedrijfsplan.

6. Implementatie.

Op basis van besluitvorming op het businessplan kan de implementatie plaatsvinden.